

УДК 331.101:332.012.2

Боднарук І.Р.

*асистент кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ФАКТОРИ, ЩО СТРИМУЮТЬ РОЗВИТОК ТА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

FACTORS HINDERING THE DEVELOPMENT AND USAGE OF INNOVATIVE HUMAN POTENTIAL

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто зв'язок розвитку та використання інноваційного людського потенціалу та інноваційного розвитку підприємства. Визначено фактори, що стримують розвиток та використання інноваційного людського потенціалу підприємства. Запропоновано класифікацію факторів за рівнями економічного впливу, а також за сферою їх дії. Встановлено взаємозалежність груп факторів на різних рівнях.

Ключові слова: інноваційний людський потенціал, фактор, інноваційний розвиток, інноваційний потенціал, підприємство.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрена связь развития и использования инновационного человеческого потенциала и инновационного развития предприятия. Определены факторы, сдерживающие развитие и использование инновационного человеческого потенциала предприятия. Предложена классификация факторов по уровням экономического влияния, а также по сфере их действия. Установлена взаимозависимость групп факторов на разных уровнях.

Ключевые слова: инновационный человеческий потенциал, фактор, инновационное развитие, инновационный потенциал, предприятие.

ANNOTATION

The article deals with the relationship between development and usage of innovative human potential and innovative development of the enterprise. The factors that hinder the development and usage of innovative human potential of the enterprise are determined. Classifications of the factors on the levels of exposure and scope of activity are proposed.

Keywords: innovative human potential, factor, innovative development, innovative potential, enterprise.

Постановка проблеми. Успіх економічного та інноваційного розвитку суб'єктів господарювання неможливий без формування найважливішого стратегічного ресурсу – інноваційного потенціалу людини, здатної гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища і схильної до інноваційного мислення. З однієї сторони, розвиток та ефективне використання інноваційного людського потенціалу сприяє активізації інноваційних процесів суб'єкта господарювання. З іншої сторони, зростання ролі інноваційної діяльності в системі економічних інтересів підприємства потребує реалізації нових інноваційних підходів до управління людським потенціалом, адже, як зазначає Галиця І.О., самі по собі інновації не виникають, а формуються завдяки інтелектуальній діяльності інноваторів (авторів інновацій) [1]. Серед невирішених та дискусійних проблем на сьогодні все ж залишається низка питань стосовно аналізу факторів, які мають вплив на розвиток та використання

інноваційного людського потенціалу підприємств, що зумовлює доцільність подальших досліджень у даному напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблематики розвитку та використання інноваційної складової людського потенціалу присвячені дослідження багатьох учених-економістів, які вживають також такі категорії, як «інноваційний потенціал працівників» [2, с. 266; 3, с. 79], «інноваційний потенціал персоналу» [4, с. 16], «інноваційний кадровий потенціал» [5], «інноваційний трудовий потенціал» [6]. Результати проведеного контент-аналізу дефініцій дозволили зробити висновок, що інноваційний людський потенціал є найширшою категорією та являє собою сукупність професійних, інтелектуальних, творчих здібностей людей, що за певних умов можуть активно продукувати, сприймати та впроваджувати інноваційні ідеї [7, с. 35].

Варто відмітити, що дослідженням питань, пов'язаних із впливом факторів на інноваційну діяльність на різних економічних рівнях, присвячено чимало праць українських і зарубіжних вчених, серед яких Маслак О.О. [8], Кузьмін О. [9], Городинський Т.І. [10], Казмірчук С. [11], Тельнов А.С. [12] та ін. Також науковці зосереджують увагу на вивченні впливу факторів на людський потенціал, серед яких Гриневич С.С. [13], Забродська Г.І. [14], Мішковець Л.В. [15], Рапівський Т.І. [16], Рудич Л.В. [17].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте потребують подальшого вирішення і уточнення питання щодо визначення факторів впливу на інноваційний людський потенціал, оскільки поки що не розроблено єдиної системи їх класифікації, що породжує необхідність проведення подальших досліджень у даному напрямку.

Мета статті полягає у визначенні факторів впливу на інноваційний людський потенціал, що стримують його реалізацію і розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційний розвиток є досить складним процесом формування, а також впровадження інновацій, що має на меті якісні зміни об'єкта керування та отримання соціального, економічного, екологічного, науково-технічного чи іншого виду ефекту як необхідної умови вижи-

вання підприємств у динамічному зовнішньому середовищі, а також їх розвитку у довгостроковій перспективі.

Однією з характеристик, які визначають здатність підприємства до інноваційної діяльності, є ефективне використання та розвиток інноваційного людського потенціалу, що є складовою частиною інноваційного потенціалу підприємства. З іншої сторони, інноваційний людський потенціал розглядається як компонент структури людського потенціалу підприємства [18, с. 88]. Таким чином, розвитку та використанню інноваційного людського потенціалу, спрямованого на розроблення та впровадження інноваційних ідей, перешкоджає ряд факторів, що мають вплив як на розвиток інноваційної діяльності, так і використання людського потенціалу та можуть бути визначені на макро-, мезо-, мікрота нанорівнях [7, с. 35]. За спрямованістю факторів їх поділяють на стимулюючі та стримуючі. Зважаючи на сповільнення інноваційної активності промислових підприємств протягом останніх років, вважаємо за необхідне більш детально здійснити аналіз факторів, що перешкоджають розвитку та використанню інноваційного людського потенціалу, при цьому поділивши їх також за сферами дії на фінансово-економічні, нормативно-правові, організаційно-технічні, соціально-психологічні (табл. 1).

Таким чином, можемо відзначити взаємозв'язок діяльності інноваційно-активної особистості з характеристиками мікро-, мезо-

та макросередовища, що визначаються, в свою чергу, діяльністю суб'єктів та інститутів, яка спрямована або перешкоджає здійсненню інноваційної діяльності. З іншої ж сторони, інноваційна діяльність окремих осіб також визначає інноваційну спрямованість підприємства, регіону чи держави загалом. А отже, усі фактори взаємопов'язані та взаємозалежні між собою.

Висновки. Здійснений аналіз чинників доводить, що в Україні поки не створено соціальних, економічних та організаційно-правових передумов, необхідних для розвитку та ефективного використання інноваційного людського потенціалу. Така ситуація перешкоджає підвищенню інноваційної активності, що гальмує процеси модернізації та зростання конкурентоспроможності як окремих суб'єктів господарювання, так і держави в цілому. Адже аналіз інноваційного розвитку в Україні дає змогу відзначити, що останніми роками понад 80% промислових підприємств не займаються інноваційною діяльністю. Так, за даними Держкомстату України, у 2014 р. інноваційною діяльністю займалися 1 609 підприємств, або 16,1% промислових підприємств (проти 1 715 підприємств, або 16,8%, у 2013 р. та 1 758 підприємств, або 17,4%, у 2012 р.). Впроваджували інновації у минулому році тільки 12,1% підприємств, а питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової склала 2,5%. При цьому інноваційна діяльність в основному фінансується за рахунок власних фінансових ресурсів, частка

Таблиця 1

Фактори, що стримують розвиток та використання інноваційного людського потенціалу

Рівні	Макрорівень	Мезорівень	Мікрорівень	Нанорівень
Фінансово-економічні	нестабільність економічної ситуації в країні, недостатнє фінансування державою інноваційної активності підприємств	- недостатність інноваційних інвестицій в регіоні, (низька інвестиційна привабливість регіону)	- відсутність достатніх власних коштів у підприємств, - високі економічні ризики; - низька загальна платоспроможність підприємства	- відсутність матеріальних стимулів; - відсутність фінансових ресурсів для реалізації інноваційної ідеї
Організаційно-технічні	- відсутність інтегрованого управління інноваційною інфраструктурою; - низький рівень науково-технічної бази, - нерозвиненість інфраструктури ринку інноваційної праці	- відсутність у регіоні підприємств, виробнича база та технологічний рівень яких дозволяє запроваджувати інновації й виробляти в достатніх обсягах інноваційну продукцію	- відсутність власних прогресивних технологій виробництва інноваційної продукції; - недостатність матеріально-технічної бази	- відсутність умов творчої праці та реалізації інноваційних ідей
Нормативно-правові	- недосконалість законодавчої бази з питань інноваційної та інвестиційної діяльності; з питань охорони інтелектуальної власності	- недостатність законодавчих документів у регіоні, що регулюють та стимулюють інноваційну діяльність	- недостатня кількість податкових пільг і субсидій для стимулювання інноваційної активності підприємств	- незахищеність результатів інтелектуальної наукової праці
Соціально-психологічні	- низький соціальний захист населення; - зростання безробіття; - зниження життєвого рівня населення	- низька ефективність проведення соціальної політики в регіоні	- несприятливий інноваційний клімат; - низький рівень соціальної відповідальності суб'єкта господарювання	- боязнь невизначеності; - опір змінам

Джерело: сформовано автором на основі проведених досліджень

яких у загальній сумі витрат на інноваційну діяльність у 2014 р. склала 85% [19]. Таким чином, визначені бар'єри розвитку і використання інноваційного людського потенціалу підприємства дозволяють по-новому подивитись на проблему управління інтелектуальним та творчим розвитком людей, а також розробити управлінські рішення у напрямі підвищення ефективності використання інноваційного людського потенціалу та активізації інноваційних процесів суб'єктів господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галиця І.О. Механізми використання потенціалу інноваторів: теорія і практика: автореф. дис. ... д. е. н.: спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом» / І.О. Галиця. – Одеса, 2006. – 38 с.
2. Кохан В.П. Інноваційна праця: поняття, особливості, суб'єкти / В.П. Кохан // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 68 – С. 262–269.
3. Перегудова Т.В. Оцінювання інноваційного потенціалу працівників при впровадженні інновацій в організації: теоретико-методологічний аспект / Т.В. Перегудова, А.Г. Бистров // Український соціум: наук. журн. Ін-т економіки та прогнозування НАН України, Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. – 2014. – № 3 (50). – С. 78–87.
4. Ващенко Н.В. Сутність інноваційного потенціалу торговельного підприємства / Н.В. Ващенко // Науковий вісник. – 2014. – № 1. – С. 5–18.
5. Лозова І.Г. Удосконалення інноваційного кадрового потенціалу на підприємствах / І.Г. Лозова // Достижения науки за последние годы. Новые разработки. – 2012. – С. 44–47.
6. Радкевич В.О. Ринок інноваційної праці й трудового потенціалу в Україні / В.О. Радкевич // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. 2014. – № 2 (7). – С. 5–10.
7. Боднарук І.Р. Чинники, що перешкоджають розвитку та використанню інноваційного людського потенціалу регіональних суспільних систем / І.Р. Боднарук // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем». – Івано-Франківськ, 2015. – С. 35–36
8. Маслак О.О. Чинники впливу на інноваційну активність підприємств / О.О. Маслак, В.Й. Жежуха // Науковий Вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук. праць. – Львів, 2008. – Вип. 18.8. – С. 203–207.
9. Кузьмін О. Фактори інноваційного розвитку підприємств / О. Кузьмін, Т. Кужда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=11391..
10. Городиський Т.І. Інноваційний потенціал: фактори впливу // Т.І. Городиський / Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. праць. – Львів, 2007. – Вип. 17.2. – С. 276–284.
11. Казмірчук С. Інноваційний розвиток регіону: наявний потенціал, проблеми та перспективи / С. Казмірчук // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1 (26). – С. 25–35.
12. Тельнов А.С. Інноваційна діяльність: аналіз чинників впливу на макро-, мезо-, мікроекономічних рівнях / А.С. Тельнов, С.А. Попель // Інноваційна економіка. Економіка та інноваційний розвиток національного господарства. – 2012. – № 36. – С. 6–14.
13. Гриневич С.С. Мегафактори і мезофактори формування і використання трудового потенціалу в умовах активізації глобалізаційних процесів / С.С. Гриневич // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 11. – С. 102–107.
14. Забродська Г.І. Динаміка кризових чинників макрорівня, що формують «людський фактор» підприємств України / Г.І. Забродська // Економічний простір: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – № 18 – С. 135–143.
15. Мішковець Л.В. Фактори формування та розвитку трудового потенціалу підприємств АПК Одеської області / Л.В. Мішковець // Економіка харчової промисловості. – 2010. – № 1 (5). – С. 46–49.
16. Рапіцький Т.І. Формування передумов стратегії розвитку людського капіталу / Т.І. Рапіцький // Українська наука: минуле сучасне, майбутнє. – 2010. – Вип. 14–15. – С. 205–211.
17. Рудич Л.В. Фактори формування конкурентоспроможного людського потенціалу / Л.В. Рудич // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – Т. 3. – С. 85–91.
18. Боднарук І.Р. Щодо уточнення структури людського потенціалу підприємства / І.Р. Боднарук // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Ринкова природа інституційних трансформацій сучасних економічних систем», (Чернівці, 18–20 квітня 2013 р.). Ч. 2. – Чернівці: ЧНУ, 2013. – С. 88–90.
19. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.